

зниження стабільності економічних відносин та дієвості нормативно-правового законодавства;

- у міру ускладнення господарських процесів, що є наслідком інтенсивного розвитку інформаційних технологій та комунікацій, а також ускладнення алгоритмів учинення економічних злочинів, зростає потреба у спеціальних економічних знаннях (ця залежність характерна для товарно-грошового виробництва і має стійкий тренд у своєму розвитку).

Спеціальні економічні знання є невіддільними від економічної діяльності, оскільки їх базою є сукупність економічних наук, що пояснюють процеси суспільного виробництва як в матеріальній, так і нематеріальній його сферах. Відповідно розглядаючи цей вид знань слід водночас із вивченням економічних умов господарювання, що пояснюється економічними законами.

За сучасного стану економічних відносин та інтенсивним упровадженням і використанням інформаційних технологій вищезазначене є надзвичайно актуальним, оскільки спеціальні економічні знання в найінтенсивніший період свого розвитку (з початку XX століття і до сьогодні) зазнавали відповідних трансформацій, що впливало на їх якісні ознаки.

В умовах трансформації економічних відносин експерт-економіст повинен мати комплексні різнопрофільні спеціальні знання (бухгалтерський облік, фінанси і кредит, оподаткування, банківська справа, економіка праці, економіка галузей промисловості, економіка сільського господарства, ознайомлення із основними програмними продуктами ведення бухгалтерського обліку на підприємствах всіх форм власності й господарювання тощо), а також знання різних галузей права (земельного, трудового тощо). Перспективи розвитку використання спеціальних економічних знань є можливими лише за умов глибокого вивчення теоретичних положень економічних наук, що мають практичний прикладний характер і пояснюють сутність господарських процесів динамічного економічного середовища за різними видами господарської діяльності.

Перелік джерел посилання

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к,96-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.05.2023).
2. Романюк Б. В. Участь спеціаліста на стадії досудового слідства : навч. посіб. Київ, 2010. 304 с.
3. Федчишина В.В. Спеціальні економічні знання та їх використання в ході оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування і судового розгляду: теоретико-правові основи. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 3. С. 215—218.

Окремі аспекти проведення судово-медичних експертиз в умовах воєнного стану

Олександр Груздь,

канд. юрид. наук, Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Кривий Ріг, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0370-3791>, e-mail: alexander.gruzdd@gmail.com

Ольга Литвиненко,

д-ка філософ., Криворізький навчально-науковий інститут
Донецького державного університету внутрішніх справ, м. Кривий Ріг, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4218-21>, e-mail: babenko.olga11@gmail.com

На територіях активних бойових дій зростає кількість загиблих і постраждалих, тому проведення судово-медичних експертиз є дуже актуальним. Значну кількість призначених судово-медичних експертиз не проводять вчасно через велику завантаженість судових експертів. Задля

швидкого та ефективного здійснення досудового розслідування до проведення судових експертиз пропонуємо залучати інших спеціалістів у цій галузі.

Ключові слова: судові експертизи; спеціаліст; досудове розслідування; кримінальне провадження; воєнний стан; законодавство України.

Some aspects of conducting forensic medical examinations in wartime conditions

Oleksandr Hruz, Olha Lytvynenko

In the territories of active hostilities, the number of dead and injured is increasing, therefore conducting forensic medical examinations is more than urgent. A significant number of prescribed forensic examinations are not carried out on time due to the high workload of forensic experts. In order to quickly and effectively conduct a pre-trial investigation; it is suggested to involve other specialists in this field in conducting forensic examinations.

Keywords: forensic examinations; specialist; pre-trial investigation; criminal proceedings; martial law; legislation of Ukraine.

Російська збройна агресія та запровадження воєнного стану на території нашої держави, на жаль, стали ключовими чинниками, які прямо або опосередковано впливають на всі процеси та відносини як в Україні, так і поза її межами. Кількість облікованих за даний період злочинів невпинно зростає, адже ворог щодня вчиняє все нові й нові злочинні діяння, але навіть за таких вкрай складних умов правоохоронні органи продовжують діяльність з документування та розслідування виявлених злочинів [1, с. 58]. Одним зі способів ефективного розслідування зазначених видів кримінальних правопорушень є проведення судових експертиз. Розслідування численної кількості воєнних злочинів передбачає дослідження багатьох подій і проведення значної кількості різних видів судових експертиз, однак виклики воєнного часу змістили акцент на окремі види експертних досліджень.

Відзначимо, що до повномасштабного вторгнення росії на територію України в практичній діяльності органів досудового розслідування існувала проблема довготривалого очікування висновків судових експертиз. Це було пов'язано з тим, що через велике навантаження або відсутність судових експертів державних експертних установ з певної галузі, слідчі (дознавачі) не могли отримати висновки судових експертиз більше року з початку призначення, що порушувало засаду розумності строків, передбачену ст. 28 КПК України. Однак, після запровадження на території нашої держави правового режиму воєнного стану ситуація з очікування висновків експертів стала ще гіршою, оскільки деякі судові експерти набули статусу біженців або внутрішньо переміщених осіб, приєдналися до лав ЗСУ або територіальної оборони, тому не мають можливості виконувати свої професійні обов'язки, і отримати висновок експерта стало ще складніше.

Одним із розповсюджених видів експертиз є судово-медичне дослідження. На теперішній час актуальність у проведенні судово-медичних експертиз зросла, оскільки на територіях, де велися активні бойові дії або було завдано артилерійських ворожих ударів, значна кількість осіб загинули та отримали тілесні ушкодження різного ступеню тяжкості.

За допомогою судово-медичної експертизи експерт може встановити: причини та обставини смерті; визначити характер та тяжкість тілесних ушкоджень; групову та статеву належність речових доказів до певної особи та давність їх утворення.

Уміле використання спеціальних знань під час проведення досудового розслідування є запорукою його ефективного процесу та завершення. Без застосування цих знань проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, у яких постраждало населення внаслідок дій РФ, є неможливим, тому важливим є своєчасне призначення, швидке проведення та отримання висновку судово-медичних експертиз.

Щодо судово-медичної експертизи трупа, то слід зазначити, що 9 березня 2022 р. було видано наказ «Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України» [2]. Відповідно до зазначеного наказу, проведення судово-медичних експертиз трупів покладається на той регіональний підрозділ «Бюро судово-медичних експертиз», до якого він був направлений, тому значне навантаження відбувається у прифронтових областях, таких як Дніпропетровська, Полтавська, Сумська та Херсонська області. У подальшому такі кримінальні провадження скеровуються за територіальною належністю, однак навантаження саме на вказані підрозділи є суттєвим.

Наразі експертні служби зіткнулися з нестачею відповідних фахівців для проведення наведених вище видів судових експертиз [1, с. 62]. Тому, враховуючи нагальну потребу, окремі фахівці вважають за необхідне приймати не лише висновки експерта, але і висновки спеціаліста процесуальним джерелом доказів не лише під час розслідування кримінальних злочинів, а й під час розслідування воєнних злочинів [5], оскільки, як експерт, так і спеціаліст несуть відповідальність, установлену законом, за завідомо неправдивий висновок (ст. 70 та ст. 72 Кримінального процесуального кодексу (далі — *КПК України*) [6], а структура їх висновків співпадає. Враховуючи те, що ч. 2 ст. 84 КПК України передбачено процесуальні джерела доказів, а саме: показання, речові докази, документи, висновки експертів [4], то ми погоджуємося з пропозицією С. Корнійко, який вважає «за доцільне на законодавчому рівні надати можливість використовувати висновки спеціаліста в якості джерела доказів, а також запровадити реєстр спеціалістів за наведеними вище експертними спеціальностями» [5, с.77]. У результаті внесених змін до кримінального-процесуального законодавства суттєво зменшиться навантаження на судових експертів, які, своєю чергою, матимуть змогу ефективно та своєчасно проводити експертні дослідження в іншій категорії кримінальних проваджень, що є вимогою п. 21 ч. 1 ст. 7 КПК України (розумність строків, що належить до загальних засад кримінального провадження).

Також пропонуємо доповнити п. 2 ч. 5 ст. 71 КПК України та викласти його у такій редакції: «виконувати вказівки сторони кримінального провадження, яка його залучила, або суду і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на поставлені йому запитання, а за потреби — роз'яснити його».

Перелік джерел посилання

1. Грига М. А. Експертні дослідження, актуальні в умовах воєнного стану. *Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану* : мат-ли наук.-теор. конф. (Київ, 26.05.2022). Київ, 2022. С. 58—62.
2. Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України : наказ МВС, МОЗ України від 09.03.2022 р. № 177/450/46 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0317-22#Text> (дата звернення: 21.08.2023).
3. Авдеева Г. К. Проблеми використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів в умовах воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття* : мат-ли міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 17.06.2022). Одеса, 2022. Т. 2. С. 566—569.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 21.08.2023).
5. Корнійко С. М. Найбільш затребувані види судової експертизи під час війни. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи* : мат-ли міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 25.11.2022). Київ, 2022. С.75—78.